

УДК 027.54(497.11)"1919/1941"
005.95/.96:027.54(497.11)"1919/1941"

doi: 10.19090/cit.2020.37.60-73
Оригинални научни рад

„Ја у клин, он у плочу“: сукоби запослених у Народној библиотеци у Београду између два светска рата

Анђела Стошић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет – Катедра за библиотекарство и информатику, Београд
andjela.stosic@fil.bg.ac.rs

Сажетак

Рад се бави конфликтима у Народној библиотеци у Београду у међуратном периоду. Ова институција се у годинама између два светска рата борила са многобројним проблемима, међу којима су најзначајнији скромне финансије, неодговарајући простор и недовољан број запослених. Рад Библиотеке је, као и данас, највише зависио од стручности и посвећености њеног особља. Високообразовани, угледни, свестрани интелектуалци неретко су чинили њен кадар од самог оснивања. Као такви представљали су мањину у тадашњем друштву, али и поред многих квалитета које су испољавали на пољу књижевности, библиотекарства или других наука, и њих су карактерисале особине „обичих“ људи: свадљивост, сујета, инат – те су, отворено показивајући их, упадали у међусобне размирице, док су неки једноставно били синекурсти. Конфликти, који у библиотеци, као и у свакој другој организацији постоје, негативно су се одражавали како на међуљудске односе у самој институцији, тако и на њен углед и углед њених запослених. Гледано из угла савремене менаџментске праксе, навећа одговорност ипак је на руководиоцу чији је задатак да управља конфликтима, што је тешко могуће уколико је и сам учесник.

Кључне речи: конфликт у организацијама, Народна библиотека у Београду, 1918–1941, Јован Томић (1869–1932), Војислав Илић Млађи (1877–1944), Сима Пандуровић (1883–1960), Милош Зечевић (1880–1955), Светозар Матић (1887–1975), Михаило Подољски (1891–после 1970), Ђорђе Радојичић (1905–1970), Иванка Пилетић (1892–1962), Људмила Михаиловић (1900–1962)

Увод

Истраживањем архивске грађе о међуратном развоју библиотека у Архиву Југославије (АЈ), ауторка рада је пронашла јединицу у фонду Министарства просвете (МП) која чува документа о сукобима у Народној библиотеци у Београду (НБ).¹ Тиме су се, као једна недовољно обрађена тема у српском библиотекарству, наметнули конфликти у организацији.² Извор за њихово истраживање, уз споменути архивску јединицу, чине и документа објављена у публикацији *Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду* Гаврила Ковијанића.

Конфликт у организацији се дефинише као „процес у коме једна страна сматра да је нека друга страна преузела, или намерава да предузме неку акцију, која ће имати негативне последице по њене главне интересе“.³ Издвојени примери сукоба у Народној библиотеци из међуратног периода обухватају елементе класичног организацијског конфликта који подразумева: 1) постојање супротних интереса између појединаца или група, 2) увиђање такве опрежности,

¹ Архив Југославије, Фонд Министарства просвете (АЈ, Фонд МП), 83. фасцикла, 237. јединица описа.

² Јелена Јовин, запослена у Библиотеци Матице српске у Новом Саду, посветила је конфликтима у библиотекама низ едукативних радионица у 2015. години. Рад о стеченим искуствима објавила је наредне године. – Детаљније видети у Јелена Јовин, „Управљање конфликтима у библиотекама Србије – теоријски приступ и примери из праксе“, *Читалиште* бр. 28 (мај 2016): 57–64.

³ Džerald Grinberg i Robert A. Baron, *Ponašanje u organizacijama: razumevanje i upravljanje ljudskom stranom rada* (Beograd: Želnid, 1998), 389.

3) веровање сваке стране да ће јој она друга осујетити интересе (или да је то већ учинила) и 4) деловање које стварно доводи до спречавања њиховог остварења.⁴

Историја библиотека се превасходно бавила општим достигнућима и позитивним странама професије. Текстова који показују ову страну рада у библиотекама је мало, иако се показало да су одређени узроци сукоба присутни већ деценијама. Фактори који подстичу развој конфликта могу бити организационог или међуљудског порекла. У прве се сврставају скромне финансије, недовољни људски ресурси, двосмисленост у вези са одговорношћу и надлежношћу, међузависност, систем награђивања који супротставља запослене или одељења и диференцијације моћи. Другој групи припадају: грешке у приписивању одговорности, лоша комуникација и личне карактеристике запослених. Постављање службеника које не интересује библиотечки посао јер се на библиотеку гледа као на уточиште за научнике или оне који су жељни одмора, управници који не познају библиотечки посао или они који злоупотребљавају свој положај, став да је рад у читаоници мање вредан, јавне набавке након којих су библиотекари ретко задовољни – проблеми су са којима се библиотеке и даље сусрећу.

Конфликти међу запосленима представљају важно питање у процесима управљања организацијама, а улазе и у спектар дисциплине односа с јавношћу. Иако се пре свега тичу унутрашње циљне јавности која је, по логици ствари, бројчано скромна, они могу имати знатно шири круг деловања. Непријатељско понашање међу запосленима често лоше утиче на углед организације, као и на њено функционисање у целини, па самим тим и на ваљано испуњавање прокламоване мисије. С друге стране, успешно управљање се заснива на тежњи да се постојећи проблеми претворе у могућности. Због тога се, према савременим теоријама менаџмента, конфликти сматрају појавом која може имати и позитиван ефекат на организацију. Они могу да подстичу креативност управе и жељу запослених да се поједина питања разреше на правиан начин. Такав исход захтева да управник има вештине за управљање конфликтима, као и да сукоби нису прејаки, у супротном, последице су искључиво негативне.⁵

Народна библиотека у међуратном периоду

Крај Првог светског рата Народна библиотека у Београду (данашња Народна библиотека Србије) дочекала је у просторијама Министарства шума и рудника, осиромашена за два сандука највреднијих рукописних споменика.⁶ Ближила се обележавању века постојања (1932) борећи се са проблемима попут скромног буџета, отежане набавке публикација, неодговарајућег простора, недовољних људских ресурса, малог броја корисника.

Народна библиотека се непрекидно налазила у изразитој материјалној оскудици, иако су издвајања средстава из државног буџета за библиотеке расла у периоду 1929–1935, од 0,26%, за 1929/30, до 0,34% за 1934/35. годину. Набавка литературе законом прописане⁷ била је,

⁴ Isto.

⁵ Dragan Đurićin, Stevo Janošević i Đorđe Kalićanin, *Menadžment i strategija* (Beograd: Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2015), 125.

⁶ Пред саму објаву рата Србији, јула 1914. године, управник Народне библиотеке Јован Томић је, по наредби министра просвете, спаковао у два сандука (Н. Б. 1 и 2) одређени број најдрагоценијих старих рукописа и инкунабула и предао Министарству иностраних дела да их са својом поверљивом архивом изнесе из Београда. „Од тренутка када су ти сандуци смештени у вагон Н. 6639 на железничкој станици у Београду, њима се губи сваки траг.“ У јануару наредне године, вредни делови фонда (рукописи, инкунабуле, писма, гравире, карте) су спаковани и послати у Ниш, одакле су, неколико месеци касније, рукописи послати за Косовску Митровицу, док су остало Бугари однели у Софију. Рукописе су у Митровици запленили Аустријанци, али су их 1916. вратили у Београд. Одређен број рукописа из прве етапе евакуације спорадично се, каснијих година и деценија, појављивао у другим земљама Европе. – Видети Јасмина Недељковић, „Судбина несталих средњовековних рукописа Народне библиотеке у Београду после Првог светског рата“, *Археографски прилози* бр. 37 (2015) 325–329.

⁷ „...свака српска и хрватска књиге, часописи и новине; свака књига о српском народу и српским земљама на ма ком језику; по могућству свака књига која се тиче књижевности, историје, језика, права, географије, етнографије, јестаственице итд. југословенских народа“ итд. – Гаврило Ковијанић, *Архивска трага о Народној библиотеци у Београду 1821–1944*, књига 3: 1919–1944 (Београд: Народна библиотека Србије, 1992), 194.

како је Јован Томић (1869–1932), управник НБ у том периоду,⁸ у једном писменом обраћању Министарству просвете 1926. године рекао, *недостижна фаџа-морјана*.⁹ „Године 1934. Библиотека на набавку ван Југославије више није могла ни мислити, и то се поновило и идућих година.“¹⁰ Укупан буџет Библиотеке, између 1930. и 1940. године, има опадајући ток – од 307.200, колико је износио 1930–1931, до 149.514, за 1940–1941 годину. Колико је ова сума минорна, може се схватити ако се зна да је Библиотеци, само за законом предвиђену куповину и повез, било потребно годишње 1.500.000 динара.¹¹

Након Првог светског рата, управник Јован Томић (1869–1932) се постарао да се 1919. године заплее делови фонда Народне библиотеке у Београду, али и других српских библиотека, прегледају и врате из Народне библиотеке у Софији.¹² Залагао се да се библиотека смести на одговарајућу локацију те је 1921. године од индустријалца Милана Вапе откупљена зграда на Косанчићевом венцу, пређашње намењена за фабрику хартије. Библиотеку је требало преселити, уредити „и пустити једном у живот“,¹³ за шта је Томић од Министарства просвете често тражио појачање радне снаге. Број запослених је, након Првог светског рата, био мањи него пре њега, али се постепено повећавао, од укупно шесторо запослених 1920. (управник, два помоћника, један руковаоц и два послужитеља) до 22 упосленика 1933. године.¹⁴

Библиотека је врата за кориснике отворила 1925. године у фабричкој згради која је умногоме била неподесна за ову намену и сматрана привременим смештајем. Управник Јован Томић, као и наредни управници апеловали су да се пронађе трајније решење, односно да се сагради наменска грађевина. Како код надлежних није било разумевања за овај проблем, Библиотека је наставила свој живот на Косанчићевом венцу бр. 14, где би остала још ко зна колико дуго да 1941. није потпуно спаљена.

Статистика коришћења библиотечног фонда почиње да се води 1927. године. У просеку се, између 1930. и 1939, учлањивало око 1700 читалаца годишње. Од тога је студената било преко половине. Сматрало се да је удаљеност од центра утицала на учесталост коришћења библиотечких услуга. Број годишњих посета се првих година повећавао, од 23.739 за 1929, до 41.112 за 1933, али је након тога ушао у опадајући ток до мање од 15.000 посета у 1939. години.

Најосетљивије од свих било је, према речима Јована Томића, питање квалитета особља.¹⁵ Високообразовани, угледни, свестрани интелектуалци, као што су на пример Ђура Даничић, Стојан Новаковић, Љубомир Јовановић и др., неретко су чинили њен кадар од самог оснивања. Као такви, представљали су мањину у тадашњем друштву, али и поред многих квалитета које су испољавали на пољу књижевности, библиотекарства или других наука, и њих су карактерисале особине „обичих“ људи: свадљивост, сујета, инат – те су, нескривено их показујући, упадали у међусобне размирице, док су неки једноставно били синекуристи. Неретко, управник, који није успевао да извесне сукобе и неспоразуме самостално реши, није имао другог избора него да се обрати Министарству просвете и да оно покуша да донесе исправну одлуку.

⁸ Руководио је Библиотеком од 1903. до 1927. године.

⁹ Ковијанић, *Архивска трага о Народној библиотеци у Београду...*, 194.

¹⁰ Мираш Кићовић, *Историја Народне библиотеке у Београду* (Београд: Народна библиотека Србије, 1960), 144.

¹¹ Исто, 149.

¹² Посебне просторије библиотеке у Софији биле су намењене за смештај српских књига. Према речима Јована Томића, биле су у добром стању, сачуване од влаге и других могућих оштећења. – Елизабета Георгиев, „Стилијан Чилингиров и његов допринос очувању српских библиотека које су Бугари запленили у Првом светском рату“, *Читалиште* бр. 30 (мај 2017): 51–52.

¹³ Ковијанић, *Архивска трага о Народној библиотеци у Београду...*, 118.

¹⁴ Мираш Кићовић наводи да статистика о запосленима постоји само за 1927. и 1933. годину. – Видети Кићовић, *Историја Народне библиотеке у Београду*, 163.

¹⁵ Ковијанић, *Нав. дело*, 225.

Управник Јован Томић и помоћници који не помажу

Војислав Илић (1877–1944)¹⁶ пише МП, 29. марта 1922. године, како болује од катара врхова плућа и тражи месец и по дана боловања ради боравка у планини. Идућег дана, револтира ни управник НБ Јован Томић напомиње истом телу да је у то доба године „илузорно бављење ма где на планини“ те да му се чини да Илић избегава своје дужности, пре свега руковање благојном, и да је због тога један посао који може да се заврши за три дана радио више од 20. Од Томића се сазнаје да Војислав Илић „ни поступно неће да уђе у питања библиотечка, и да, ма и најмање помогне у уређењу ове установе“. Илићу је боловање ипак одобрено, а пред његов истек тражио је још месец и по дана одсуства, јер, иако је дане проводио „далеко од библиотечке праšине“, здравствено стање му се није поправило. Томић се опет обраћа Министарству 8. маја 1922, напомињајући да Илић „није никад осетио библиотечку праšину“ те он ни не бежи од ње, него од великих послова који су у току у Народној библиотеци. Уз то обавештава да је Илић боловање провео „припремајући свој двадесетпетогодишњи јубилеј“. Управник, на крају, предлаже да се Војиславу Илићу, уколико већ има неких заслуга, да негде положиј без посла, јер у Народној библиотеци има доста да се ради.¹⁷

Илић је, након свега, премештен из Библиотеке и то на позицију инспектора у Министарству правде. Кадровски проблеми са његовим одласком ипак нису ишчезли.

У међувремену, 28. априла 1922. године, управник са звањем библиотекара добио је још једног помоћника, како Закон о Народној библиотеци то и налаже. Међутим, након непуних месец дана, Сима Пандуровић (1883–1960),¹⁸ нови помоћник библиотекара, прилажући лекарске налазе, моли МП „за четири месеца боловања с правом на примање плате и осталих припадљности“, ради лечења неурастеније, на приморју или у некој од бања. Јован Томић одмах реагује код Министарства покушавајући да објасни да Народна библиотека „није дом за изнемогле и нераднике, него установа у којој треба радити, много радити“.¹⁹ Чини се да у Министарству нису читали дописе које им управник Библиотеке упућује. У месецима који су уследили стање је остало непромењено. Пандуровићу је одобрено боловање и не само то, него је, након овог боловања, уследило и друго, од два месеца, и још једно у трајању од три месеца. Томић се, 14. децембра 1922. године, опет обраћа Министарству и објашњава да се оваквим потезима повлађује нераду и кажњава установа и њени чиновници „који у напорном раду троше своје здравље“.²⁰ Слика која се у јавности ствара такође је неповољна, јер су Библиотека и њени запослени представљени као неозбиљни и нерадни, с обзиром на то да још увек нису отворили врата корисницима.

Након још неколико месеци одсуства због боловања, Сима Пандуровић²¹ краљевим указом одлази у пензију 14. јуна 1923, не остваривши ниједан радни дан у Народној библиотеци.²²

У описаним случајевима је јасно да додељени службеници нису ни најмање били заинтересовани за рад у Библиотеци. Управник је за решавање конфликта прибегаво тактици посредовања консултујући се са надлежним министарством. Вишемесечно игнорисање Томићевих дописа само је један од показатеља ниподаштавајућег односа који је држава имала према

¹⁶ Војислав Илић Млађи био је српски песник. Осим поезије, писао је књижевне критике, преводио са руског, француског и немачког језика. Објавио је преко 40 књига. У Народној библиотеци у Београду радио је од 1920. до 1922. године.

¹⁷ Ковијанић, Нав. дело, 121–123.

¹⁸ До тада је радио као референт Уметничког одељења Министарства просвете. Припада реду најзначајнијих српских књижевника међуратног периода. Писао је поезију, али и драме, есеје, књижевне критике.

¹⁹ Ковијанић, Нав. дело, 127.

²⁰ Исто, 135.

²¹ Рад у Народној библиотеци Пандуровић је, из њему знаних разлога, избегавао, а занимљиво је да му ни професура није била по вољи, штавише, сматрао ју је „муком живом“. – Видети Бојан Ђорђевић, *Племениша мисија или мука жива: Српски књижевници као професори* (Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2018), 41–53.

²² Ковијанић, Нав. дело, 137.

Стошић А. „Сукоби запослених у Народној библиотеци у Београду између два светска рата“, 60–73

библиотекама. Поред додељивања неодговарајућег особља, проблем су били и скромна средства која су намењивана за буџете културних установа уопште, законодавство које није обавезивало градове и општине да оснивају и одржавају библиотеке, чиновници који нису могли ваљано да напредују у служби те су из таквих разлога библиотекари и покренули Друштво југословенских библиотекара 1931. године – да стање професије побољшају. До промена ипак није било једноставно доћи, па се околности наредних година неће значајно променити.

Управник Милош Зечевић и „тешки“ људи у Библиотеци

Библиотеком је, од 1927. године, управљао Милош Зечевић (1880–1955),²³ који је каријеру у овој установи започео још 1905, као помоћник библиотекара. На позицији управника је остао до 1935. године, када је и пензионисан те је на његово место дошао Драгослав Илић. Поред управника, у Библиотеци је радио и помоћник управника, на чијем је месту од 1923. године био Светозар Матић (1887–1975).²⁴ У Библиотеци је, према списку за 1934. годину, радило и седам библиотекара – Људмила Михаиловић,²⁵ Михаило Подољски,²⁶ Радмила Чолаковић,²⁷ Иванка Пилетић,²⁸ Вукосава Поповић,²⁹ Надежда Петровић,³⁰ Софија Стојановић,³¹ Софија Матић,³² четири руковоаца, чиновник-приправник Ђорђе Радојичић, пет служитеља и три дневничара.³³

Архивска грађа у 237. кошуљици 83. фасцикле Фонда Министарства просвете у Архиву Југославије открива досада непознате детаље о односима ових запослених. Нетрпељивост нису могли да задрже међу зидовима Народне библиотеке, већ су се обраћали Министарству просвете да реши њихове сукобе и оцени ко је у праву. Појављују се оптужбе због плагијата, нерада, нерегуларности приликом обављања набавки, као и изнетих увреда. Највише несугласица имао је управник Зечевић са библиотекарском Михаилом Подољским и приправником Ђорђем Радојичићем.

Сукоб између Михаила Подољског и управника

О Михаилу Подољском говорило се као о вредном библиотекарском који ради у Народној библиотеци од 1926. године.³⁴ Поводом обележавања стогодишњице постојања Библиотеке

²³ По образовању је био историчар. На позицији помоћника Библиотеке радио је од 1905. до 1914. године. Учествовао је у Првом светском рату, затим био професор Војне академије. Аутор је књига *Живот и владавина Стевана Дечанскога. Део 1* из 1903. године, *Рађивање Војислава Војиновића са Дубровником* 1908. Прикупио је и средио *Краљевске речи: збирка говора краља Пећара I*, објављену 1928.

²⁴ Светозар Матић руковао је Одељењем рукописа Народне библиотеке. Бавио се књижевном историјом, нарочито народном. Аутор је бројних радова из ове области, а објавио је и *Опис рукописа Народне библиотеке* 1952. године.

²⁵ Од 11. 1. 1923. године.

²⁶ У Библиотеци је радио од 31. 1. 1926. до 8. 6. 1942, када је отпуштен.

²⁷ Радмила Чолаковић је у Библиотеци запослена од 28. 5. 1926. године. Једна је од оснивача Удружења универзитетски образованих жена (УУОЖ) и чланица његовог првог Управног одбора. Као чланице УУОЖ, на молбу Интернационалног бироа за интелектуалну кореспонденцију, са Љубицом Марковић су израдиле *Савремену библиографију штампаних радова универзитетски образованих жена* за године 1928. и 1929.

²⁸ Од 26. 7. 1927. године.

²⁹ Од 1. 3. 1928.

³⁰ Од 16. 1. 1931.

³¹ Од 29. 4. 1933.

³² Радила је од 4. 10. 1924. до 30. 4. 1934. године, када је пензионисана.

³³ Ковијанић, Нав. дело, 397–400.

³⁴ Из извода његовог службеничког листа сазнаје се да је завршио гимназију у Варшави, да је дипломирао на Правном факултету Универзитета у Харкову 1913. године, као и да је „апсолвирало“ на Филозофском факултету у Београду 1928. Пре запослења у НБ, радио је као суплент гимназија у Охриду, 1921–1924. и Лесковцу 1924–1926. – Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ (УБ), Архива Друштва југословенских библиотекара (ДЈБ), Кутија бр. 5, без броја.

1929. године било му је поверено прикупљање архивске грађе од које је требало написати историју постанка и развоја Народне библиотеке. Овај подухват је прекинут 1930. због „пречих послова“, ³⁵ што је можда повезано са појавом одређених сукоба.

Један од могућих разлога за неслагање између Подољског и Зечевића, али и међу југословенским библиотекаремима уопште, било је питање израде библиографије. Краљевина Југославија почетком тридесетих година још увек није објављивала националну библиографију. У Народној библиотеци је 1928. започета израда библиографије књига, часописа и новина штампаних у Краљевини Југославији. Иако су израђени библиографски листови за 1928, 1929, 1930, 1931. и 1932, проверавање није било завршено, посао се нагомилао, средстава за самостално издање није било, упркос томе што је управник Милош Зечевић имао жељу и намеру да се за последњих шест година и убудуће за сваку годину штампа као издање НБ. Он, због свега тога, у мају 1934, предлаже Српској краљевској академији да објави библиографију за 1933. годину. ³⁶ Рукопис, у септембру, шаље Академији, наводећи да га је за штампу спремила Људмила Михаиловић. ³⁷ У даљој преписци се ова библиографија наводи као дело које је уредила Људмила Михаиловић, или као „рад г-ђице Михаиловић“, нпр. у рефератима Уроша Џонића и Павла Поповића, чији је задатак био да прегледају библиографију и дају своје коментаре за евентуална побољшања.

Након одлуке Академије од 26. 11. 1934. да се „спис г-ђице Михаиловићеве“ штампа у Академијиним издањима, под условом да га среди према рефератима П. Поповића и У. Џонића, стиже реакција Светозара Матића који сматра да је дело које је Академија примила за своја издања – плагијат! У писму од 6. децембра 1934. Академију извештава да је библиографију новина израдио Александар Паришев, часописа Софија Стојановић (18 слова) и Људмила Михаиловић (12 слова), док је библиографију књига и колекција израдила његова жена Софија Матић, која више није радила у Библиотеци. ³⁸

Чињенице које је изнео су два месеца касније (4. 2. 1935) прочитане на скупу Академије филозофских наука те је одлучено да секретар Академије „посредује између г. Матића и г-ђице Михаиловићеве у циљу да се изостави име г-ђице Михаиловићеве на насловном листу, а да остане предговор поправљен према напоменама у реферату г. г. Павла Поповића и Уроша Џонића“. ³⁹ У предговору објављене публикације стајаће имена свих аутора који су учествовали у њеном писању, са напоменом да је Људмила Михаиловић извршила редакцију библиографије.

Упоредо са овим догађањима, почетком 1934. године у Београду је почела да излази тзв. *Југословенска библиографија* у издању Савеза књижевних организација Краљевине Југославије, а коју је састављао Михаило Подољски на основу публикација које су пристизале у НБ. Неколико месеци касније, у словеначком часопису *Sodobnost* појавила је оштра критика др Јоже Глонара (1885–1946), библиотекара Државне библиотеке у Љубљани, који чак налази да ова публикација изгледа као да уредник никад у рукама није имао праву

³⁵ Ипак, на основу до тада прикупљене грађе, Михаило Подољски је објавио радове о Филипу Николићу, Бури Даничићу, Милвану Спасићу, Глигорију Возаровићу, као и још неколико радова везаних за историју Библиотеке.

³⁶ Зечевић је навео да је библиографију „једним делом израдила“ Софија Матић према упутствима Светозара Матића, тј. да је „израдила највећи део библиографских листова“, а да је рад наставила Људмила Михаиловић, која је „листова средила, проверила, местимице их поправила и допунила и тако спремила за штампу“. – Видети Ковијанић, Нав. дело, 410–411.

³⁷ Исто, 412.

³⁸ Пита се како је Љ. Михаиловић стигла да припреми за штампу библиографију за 1933. годину, а библиографију 1928–1932. која јој је предата у септембру 1932. – није. Даље, жели да укаже на неистине које је управник Зечевић изнео у *Годишњаку 40 Српске краљевске академије* писавши да је библиографија 1928–1932. спремна за штампу. Наводи и да је за то била одобрена сума од 27.000 динара, али је потрошена у друге сврхе. Затим се пита зашто за објављивање библиографије није искоришћена сума која је била намењена за објављивање споменице поводом стогодишњице Библиотеке, јер се од њене израде одустало.

³⁹ Ковијанић, Нав. дело, 416–420.

библиографију.⁴⁰ Како ју је окарактерисао као званичну публикацију Народне библиотеке у Београду, Управа је морала да изађе у јавност са обавештењем да са њом нема никаквих веза.⁴¹

Комешања која су овим поводом настала говоре о томе да међу библиотекарима није постојала сагласност око тога ко би требало да се бави сачињавањем текуће и ретроспективне националне библиографије, односно ко би тај посао могао да води.⁴² Управник Народне библиотеке није налазио начине да Библиотека самостално објављује ову врсту публикације, док је Михаило Подољски успео да се повеже са Савезом књижара и ради оно што је свакако неопходно, а себи обезбеди извор додатних прихода.

У међувремену, јављају се размирице по извесним питањима између Подољског и управника НБ. Несугласице су, барем званично, настале због непоштовања појединих процедура или различитог тумачења законских прописа. Бројне су хартије испуњене њиховим међусобним оптужбама и одговорима стигле на адресу Министарства просвете. Михаило Подољски тако, 28. маја 1934. године, обавештава ово тело о неправилностима у раду комисије за набавку писаћих машина за Народну библиотеку.⁴³ Истог дана пријаву подноси и Министарству финансија.

Зечевић у одговору образлаже да марку машина коју је комисија одабрала продаје само једна фирма у Београду те се због тога нису могле набавити три понуде. Ипак, како би Министарство финансија пристало да изврши исплату, комисија је некако набавила још две понуде, али је коначан избор остао исти. Након ове исправке, Одељење државног рачуноводства у Министарству финансија одбило је да исплати новац јер „нису испуњени законски прописи“.⁴⁴

Од Милоша Зечевића Министарство тражи исцрпан извештај по хитном поступку, који ће он 16. јуна својеручно и написати на 21 страни. Пошто се налазио у Смедереву,⁴⁵ не прилаже никаква службена документа, већ препричава догађаје по сећању. Преноси део одговорности на М. Подољског, који је имао обавезу да се у Главној државној благајни распита шта им је чинити, али да ништа није урадио јер је „имао намеру да ствар више заплете и замути“. Зечевић је онда сматрао да се одлука комисије не може олако мењати јер ће тако изгледати неозбиљно. Поврх свега, прелази у контранапад и тврди да је код претходне набавке писаће машине, за коју је Подољски био задужен, изабрана понуда извесног Руса, његовог познаника.

Управников циљ био је да, након тако детаљног објашњења свих догађаја, Министарство разуме и прихвати његов захтев – да се Михаило Подољски „одмах уклони из Народне библиотеке јер је његов опстанак у Библиотеци после ове његове претставке постао сасвим немогућ“.⁴⁶

Подољски преко лета добија одмор, а затим одлази на месец дана боловања те је тако више од два месеца био ван Библиотеке.

⁴⁰ J. A. Glonar, „Jugoslovenska bibliografija“, *Sodobnost* br. 6/8 (1934): 381–383, preuzeto 26. 8. 2020, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-4V0ZSSIX/2953406d-d447-4015-8c7e-a8c6409a83d1/PDF>.

⁴¹ Mihailo Podolski, „Jugoslovenska bibliografija“ i dr. Joža A. Glonar: *povodom jedne kritike* (Beograd: Savez knjižarskih organizacija Kraljevine Jugoslavije, 1934), 43.

⁴² Друштво југословенских библиотекара већ од оснивања разматра питање библиографије. Сматрало је да би требало покренути друштвени часопис, у коме би, између осталог, редовно излазила национална библиографија. – Видети Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара“, *Гласник Народне библиотеке: годишња библиографија Народне библиотеке и извештаји о раду* год. 1, св. 3–4 (1940): XI.

⁴³ Он наводи да је, као режисер библиотеке, указао комисији, коју су чинили библиотекар Лјудмила Михаиловић, Радмила Чолаковић и руковаоц Јелица Живковић, да је по закону неопходно расписати тендер и набавити најмање три понуђача машина, што оне испрва нису учиниле. Сматра да се ради о пословима који иду на штету државне касе.

⁴⁴ АЈ, Фонд МП, 83. фасцикла, 237. кошуљица, препис документа: Министарство финансија, одељење држ. рачуноводства, бр. 75956, 26. 5. 1934.

⁴⁵ Зечевић је боравио у Смедереву од 28. маја као изасланик Министра просвете у тамошњој гимназији.

⁴⁶ АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, 237. кошуљица, примљено 29. јуна 1934, П. број 22284.

Зечевић опет пише Министарству 26. септембра и моли да се тужба Михаила Подољског узме у поступак, као и да се он одмах уклони из Библиотеке. Подсећа на минуле догађаје и оптужбу Подољског, као и на то да је шеф Правног одсека долазио у Библиотеку да испита ствар око набавке машина те да је на томе и остало. Затим наводи разлог због ког није инсистирао да се случај разреши. „Г. Подољски је добар радник, бар је такав био до пре годину дана... Али он има врло злу и несрећну нарав. Злобан је у приличној мери.“ Жали се да је, управо бранећи њега, дошао у сукоб са другим чиновницима, а највише са својим помоћником и кумом Светозаром Матићем. Из писма се сазнаје да Подољски има склоност да унижава и вређа колеге, издижући себе и своје знање.

Сећајући се њиховог разговора након што се Подољски вратио са одмора, Зечевић одаје утисак као да се помало плаши подређеног му колеге и као да сматра да може и физички да наsrне на њега. На крају писма решава да причу ипак прошири, указујући на постојање трећег лица повезаног са овим сукобом.⁴⁷

Наредних месеци се сукоб наставља. Подољски почетком октобра престаје да долази на посао и тражи боловање, али Зечевић сматра да одсуство не може прихватити као боловање, да запослени намерно избегава долазак у Библиотеку и тражи од МП да се његово здравствено стање комисијски утврди.⁴⁸ Лекарска комисија ће тек два месеца касније утврдити да је боловање било оправдано.⁴⁹

Крајем новембра је М. Подољски напоменуо приправнику Ђорђу Радојичићу да је поднео тужбу Министарству финансија због тога што је посао око поправки водоводне канализације поверен мајстору који је кум управника Зечевића. Радојичић, будући несигуран да ли је тужба поднесена, моли управника „да узме на одговорност г. Подољског због таквих саопштења, датих ‘службено’, која у најмању руку бацају сенку на савесност и поштење чланова поменуте комисије“.

Након ове ситуације, Зечевић, видевши да нема начина да се избори са својим чиновником, 30. новембра наређује да Михаило Подољски „престане долазити у библиотеку и бавити се у њеним просторијама“, док се не реши питање о његовој болести и о другим питањима покренутим у Министарству просвете. Затим, одлучује да се 3. децембра обрати Министарству поводом односа који Михаило Подољски има према њему. Наговештава да Подољски сматра да се он у библиотеци понижава и да је због тога незадовољан, огорчен те због тога „не може да савлада своје нерве, нити да умери свој језик“. „Он прича свашта и свуда – и чиновницима и свуда по вароши – и те његове приче узнемирују и нервирају и мене и остале чиновнике“ – јада се Зечевић. Тражи да Министарство што пре реши случај јер је поступцима Подољског поремећен ред, мир и спокојство у овој установи. Тврди да Подољски од 4. октобра није долазио на дужност и није радио службене послове, већ долази у Библиотеку и обавља приватне послове (ово се вероватно односи на израду библиографије коју објављује Савез књижарских организација – прим. аутора).⁵⁰

Подољски на све ово улаже писмену жалбу управнику са новим детаљима и оптужбама на његов рачун које се односе на претходне набавке за Библиотеку. Тврди да на посао долази,

⁴⁷ „Он је – иначе послушни и врло снисходљиви Рус – постао овако дрзак само због тога што у Министарству просвете несумњиво МОРА БИТИ НЕКО ко га храбри и подстиче да и мене и све нас у Библиотеци изнесе на што је могуће гори глас. Мени је сам г. Подољски једном – хотећи да ми докаже да се ничега не боји и да ЈА треба да се побринем за своју кожу – и не мислећи шта говори, рекао име тог господина у Министарству просвете и казао ми зашто тај господин рије против мене. Тај господин жели да дође на моје место и да ми се у исто време освети што сам припомогао да се осујети један његов штампарско-трговачки посао. [...] ја, као грађанин ове државе и син овога народа који је и у најтежим приликама – на бојном пољу – савесно вршио своју дужност, ИМАМ ПРАВО ДА ЗНАМ КО ЈЕ ТАЈ КОЈИ ХОЋЕ ДА ТИМ СМУЉИВАЧКИМ И ПОДЗЕМНИМ СРЕДСТВИМА УДАРИ НА МЕНЕ И НА МОЈУ ЧАСТ. Ако је пак г. Подољски измишљао приче, онда да се према њему примене законске мере.“ – АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, 237. кошуљица, примљено 28. септембра 1934, п. бр. 504.

⁴⁸ АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, 237. кошуљица, НБ, 684/1, 10. октобра 1934.

⁴⁹ АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, 237. кошуљица, п. бр. 44768

⁵⁰ АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, 237. кошуљица, п. бр. 42914, 6.12. 1934.

али да је спречаван да уредно врши своју дужност јер је Јелица Живковић, која је на њега љута још од случаја набавке писаћих машина, одбила да му да потребан канцеларијски материјал. Објашњава како није он тај који је у свађи са колегама, већ управник које је у свађи са Светозаром Матићем пуних седам година јер није изашао у сусрет Матићевом захтеву да казни служитеља који је хтео да га подмити приликом једне набавке. Сматра да је управник разлог „зуцкања у вароши како се у Народној библиотеци врше злоупотребе“. Наводи да се новац из библиотечке касе троши на прославе унапређења службеника, да је управник у одељењу на мансарди имао кревет, у коме се одмарао за време радног времена,⁵¹ да је донедавно библиотечка зграда служила и као „хотел за неке повлашћене киријације, које, држави нису плаћали никакву кирију“.

Зечевић 17. 12. 1934. Општем одељењу Министарства просвете прослеђује у целости ову жалбу коју је примио од Михаила Подољског и упозорава да службеник говори неистине када каже да се јавио на дужност по повратку са боловања. Тврди да је Подољски своју дужност режисера обављао непрофесионално и да је на питања колега „одговарао набусито, надувено и тоном који је вређао и понижавао“. Објашњава да је због таквог понашања њихов сукоб и почео, па је у јулу исте године функцију режисера доделио службеници Иванки Пилетић, што је Подољског додатно наљутило. Даље, негира његове наводе о односима у Библиотеци: „Једини је господин Подољски који своје односе са чиновницима не може да подеси и углади. Наглашујем и тврдим да од 15 чиновника у Библиотеци данас постоје једва тројца који с њим нису сасвим прекинули.“ Управник је потврдио да сам није у добрим односима са помоћником, али да је ту „г. Матић далеко више крив“. „Он је на неки начин уобразио да ја њега мрзим, да ја хоћу да му учиним зло. Узроке и ток тог сукоба доста је лако наћи јер је између нас вођена прилична преписка. [...] Из те се преписке врло лако може видети како је разговор између нас увек текао по ономе ‘шио ми га ђура’ или ‘ја у клин он у плочу’“ – образлаже Зечевић.⁵² Након тога наводи да је „Господин Матић заиста врло тежак у библиотеци“, али признаје да је заправо тежак само њему, док је Михаило Подољски „тежак и претежак свима“.⁵³

Компликације око набавке публикација, намештаја и другог материјала путем тендера не заобилазе библиотеке ни дан-данас. Иако су осмишљени како би се дошло до објективно најповољнијих понуда, али и да би се избегли сукоби интереса, манипулације су ипак могуће. Уз то, често се због „повољности“ изаберу неквалитетни предмети, а предност добијају велики произвођачи или дистрибутери који су у могућности да дају ниже цене књига или других предмета набавке.

Из наведених дописа је јасно да нису само управник Зечевић и службеник Подољски они који су у конфликту и да су томе узрок више међуљудски, него организациони фактори. Извесно је да управник није особа која беспоговорно поступа по закону и да можда злоупотребава свој положај, а да Подољски није човек са којом је једноставно комуницирати. Обојица потврђују да су Библиотека и њени запослени постали предмет гласина које се шире градом. Одговорност за то пребацују на оног другог. Међутим, када су и други чланови колектива упућени у овакве размирице, па и људи из Министарства, приче врло лако излазе из институција.

Гледано из угла савремене менаџментске праксе, навећа одговорност ипак је на руководиоцу чији је задатак да управља конфликтима, што је тешко могуће јер је и сам учесник. Министарство као посредник ни у овом случају не помаже правовремено.

⁵¹ Потврда ове изјаве може се наћи и касније у записнику са седнице Друштва југословенских библиотекара од 7. новембра 1935. године, где се Ђорђе Радојичић, говорећи о рангу управника библиотека, присећа се да је у Народној библиотеци било случајева да управник дрема на послу и да се не бави ни науком ни библиотеком. Тада га је председник Урош Цонић опоменуо да не прелази на личне ствари јер ће га избацили из Друштва. – УБ, Архива ДЈБ, Кутија бр. 5, Књига записника.

⁵² Документа о сукобу С. Матића и М. Зечевића не налазе се у Фонду МП Архива Југославије, што указује на то да су остала у оквиру Библиотеке, тј. да тим поводом није било жалби упућиваних Министарству.

⁵³ АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, 237. кошуљица.

Сукоб између Ђорђа Радојичића и управника

Готово истовремено, управник Зечевић долази у конфликт са још једним службеником Библиотеке – Ђорђем Радојичићем (1905–1970),⁵⁴ који је 16. маја 1934. године дошао на место чиновника приправника. Њихова расправа такође је завршила у архиви Министарства просвете. Заплет настаје код одбијања Ђорђа Радојичића да потпише наредбу управника издату 12. јула 1934. да се књиге из рафа за 1934. годину не узимају без знања и одобрења чиновника који раде каталог и заводе књиге.⁵⁵ Управник тврди да се господин Радојичић том приликом неприкладно понашао и због тога тражи од њега писмено изјашњење по одређеним питањима.⁵⁶

Радојичић у продужетку акта, у врло добро припремљеном одговору, износи своје виђење ситуације које се свакако не поклапа са управниковим. Смело понашање и ироничан тон препознају се и у његовом писменом обраћању. Објашњава да документ најпре није хтео да потпише да не би увредио Светозара Матића који би као његов надређени требало то први да учини. Када је дошао код управника да му то објасни, присећа се, увидео је да је управник јако нервозан, па није хтео много да говори већ само да узме документ на потпис. Жали што, сем њега и управника, „није било никог у соби па због тога сада нема начина да се потпуно објасни како је било могуће да дође до оволиког неспоразума“ између управника и њега. Како даље каже, и сам болује од нервозе те се не сећа сасвим својих речи „због тога што је време било ужасно“, а на њега је „оморина, као и увек, била деловала крајње неповољно“. За изјаве које је управник навео сматра да их је недопустиво рећи како подређеном, тако и равном себи, а камо ли некоме изнад себе. Уверава управника да мора бити да је погрешно чуо и разумео његове речи. Надаље, изјаве за које је тражено изјашњење дешифрује као да нису његове, уз изразе попут „домишљај се да сам морао говорити о...“ или „другачије тумачење не бих умео да дам“.⁵⁷ Речи „сажаљење“ и „у бедном положају“, према мишљењу Радојичића, пре се односе на њега самог, него на управника. Сматра себе достојним сажаљења што је он, некадашњи асистент универзитета, принуђен да сређује старе новине које су раније служитељи сређивали. Овде открива да је његова идеја о ангажовању у Народној библиотеци подразумевала научни рад и писање докторске дисертације те је у бедном положају јер је у томе онемогућен. Наводи да је сам тражио да дође у Народну библиотеку верујући да ће му у том смислу управник изаћи у сусрет. Не види зашто би Зечевић „био сажаљења достојан и у бедном положају, кад је управник једног оваквог завода и када је у рангу и са платом редовног

⁵⁴ Ђорђе Радојичић је био историчар српске књижевности, професор Филозофског факултета у Новом Саду и академик. Нека од значајних дела: *Антологија старе српске књижевности* (1960), *Творци и дела старе српске књижевности* (1963), *Књижевна збивања и стварања код Срба у средњем веку и у шурско доба*, *Јуџословенска средњовековна књижевност* (1963). Пре доласка у Народну библиотеку, од 1929. до 1933. године радио је на месту асистента Филозофског факултета у Београду. У Народној библиотеци напредовао је до места управника на коме је радио од 1941. до 1945.

⁵⁵ Радојичић је поводом тога прокоментарисао да поједине службенице одређују управникове одлуке. Међутим, такво виђење се не може прихватити јер је Библиотека била у неподесној и недовољно великој згради и у ситуацији да нема места за каталог. Да је каталог смештен на малом простору у читаоници, где је често био велики број људи, а само један мали сто је служио за писање реверса, па се често стварао велики ред, писао је Милош Зечевић још у извештају за 1929. годину. – Видети Ковијанић, Нав. дело, 284.

⁵⁶ „1. – Зашто није хтео да прими к знању и потпише наредбу од 12. јула о. г. бр. 499.? 2. – Шта је хтео да каже кад је рекао: 'Потписујем само из сажаљења према вама јер видим да сте заиста у бедном положају'? 3. – Шта значе његове речи: 'Потписао сам наредбу и зато што знам да ће ускоро бити промене'? 4. – Шта је хтео да каже када је рекао: 'Es gibt gericht in Berlin'. 5. – Сматра ли г. Радојичић да се сме овако понашати и оваке речи и изразе изговарати у лице предпостављеном?' – АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, 237. кошулица, Наредба управника Милоша Зечевића заведена у Народној библиотеци 14. јула 1934. под бројем 8.

⁵⁷ У покушају да се присети шта је то рекао што се могло другачије протумачити, претпоставља да је у изјави која је, према управниковом тврђењу, гласила „да ће ускоро бити промене“, сигурно говорио о промени времена „јер је у оној оморини заиста то било актуелно питање“. За немачке речи које се наводе, налази објашњење да су морали споменути „питање о томе да ли могу постојати два руковођа рукописних и старих штампаних књига“, које је у то време било на дневном реду у Библиотеци. Пошто су због тога планирали да се обрате националним библиотекама у Паризу и Берлину и траже њихове статуте како би евентуално преузели њихов модел, Радојичић сматра да је могао да констатује да ће то „питање да реши једна у извесном смислу виша истанца“.

професора Универзитета, а без обавезе да научно ради и без научних радова (не рачунајући његове студентске покушаје)⁵⁸.

Радојичић је овим дописом објаснио на који начин је замишљао свој рад у библиотеци.⁵⁹ Он, заправо, није очекивао да ради библиотекарски посао, иако је за то био плаћен. Овакав начин размишљања није био неуобичајен за научне раднике тога времена и чини се као да још увек није ишчезао. И данас постоје они који запослење у библиотекама и архивима доживљавају као прилику да се баве научним радом за који им је управо потребан фонд ових установа. Тај фонд неретко доживљавају и као приватну својину те се, када имају да ураде оно што је суштина њиховог посла – да омогуће члановима заједнице коришћење грађе, понашају као да чине некакву изванредну услугу.

Да се незадовољство Ђорђа Радојичића третманом који има у Библиотеци наставило, говоре акта од септембра исте године. На писану молбу од 14. септембра 1934. г. за одобрење годишњег одмора, почев од 17. дана истог месеца, добија одговор управника да на одмор може да оде 15. октобра, тј. пошто се са одсуства врати Катинка Сретеновић, чиновник приправник, коју Радојичић има да мења у читаоници. Радојичић на све начине покушава да то избегне. Сматра да би ниже образовани радници требало да обављају тај посао, никако он. Након писмене наредбе коју је најпре одбио, прихвата задужење, али само формално.⁶⁰ Одмах смишља нове начине како би навео Зечевића да промени одлуку те му истог дана упућује писмо у коме увијено наговештава да би се могло рашчути како управник узима угаљ за огрев из Библиотеке.⁶¹ Напослетку, једноставно одлучује да 17. септембра не дође на посао те управника писмом обавештава да се не осећа добро. Идућег дана доставља и лекарско уверење о свом здравственом стању.⁶²

Милош Зечевић се, након овог потеза, обраћа Министарству просвете и тражи премештање Ђорђа Радојичића из Народне библиотеке. Отворено каже да Министарство није ничим другим могло да му учини већу пакост него тиме што је њега поставило за чиновника Библиотеке: „Он нити слуша, нити правилно схвата оно што му се говори, понаша се непристојно, склон је да прислушкује и хвата шта ко говори и то што чује изврће и на зло тумачи. Воли да оговара, да препричава и изврће туђе речи, да мути, да завађа, да подмеће, да вређа.“ Радојичићево понашање описује на сличан начин као и понашање М. Подољског: „Према друговима и другарицама у Библиотеци је често осорљив, воли да их пецка и понижава, да их оговара и вређа. Укратко, могу одлучно рећи да у свом досадашњем животу овакога човека нисам срео ни знао.“ Наглашава да је, још на почетку, приправнику указао на то да се запослени морају оспособити за све врсте библиотечких послова. Од тада трпи приправничко прозивање о томе како њему извесне чиновнице наређују приликом доношења одлука и како је његов научни рад слаб. Верује да је и Радојичић, као Подољски, у комуникацији са извесним човеком из Министарства просвете који као да има неке нерашчишћене рачуне с њим, па обојица говоре како ће он из Библиотеке отићи пре свих.

⁵⁸ Свој став о превисоком положају управника Народне библиотеке Радојичић је износио и на састанцима Друштва југословенских библиотекара. Тако је 7. новембра 1935. на расправи поводом Нацрта закона о библиотекама предлагао да се положај управника Народне и Универзитетске библиотеке изједначи са положајем директора гимназија, а да ранг библиотекара остане у рангу гимназијског професора. – Видети УБ, Архива ДЈБ, Кутија бр. 5, Књига записника, „Записник редовне седнице чланова ДЈБ секција Београд одржане 7. новембра 1935. године у згради Универзитетске библиотеке“.

⁵⁹ АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, кошуљица 237, Писмо руком написао и потписао Ђорђе Радојичић, чиновник приправник, 17. јула 1934. године, заведено у Народној библиотеци 18. јула под бројем 12/1934.

⁶⁰ АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, кошуљица 237, Писмо руком написао и потписао Ђорђе Радојичић, чиновник приправник, 15. септембра 1934. године, Народна библиотека, бр. 596.

⁶¹ АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, кошуљица 237, Писмо без печата, написао и потписао Ђорђе Радојичић са уводном напоменом *Поверљиво*.

⁶² У извештају се наводи да Ђорђе Радојичић „болује од нервозе јачег степена, чији узрок поглавито лежи у боловању и смрти његове жене, од пре две године. Осим тога он показује изврстан степен малокрвности и малаксалости. [...] Из тих разлога, поред лечења, било би потребно да се за месец дана ослободи сваке службе, које би време пробаио у одмору, [...] и потом се привремено употреби на какву лакшу службу где би имао мање додира са публиком“. – АЈ, Фонд МП, фасцикла 83, кошуљица 237, Народна библиотека, бр. 648.

С обзиром на то да се у лекарском извештају каже да је Радојичићу потребно мировање и тишина, Зечевић оцењује да он не може радити у Библиотеци, где се комуникација са корисницима и колегама подразумева.⁶³

Ово је, поред Симе Пандуровића и Михаила Подољског, још један од запослених Народне библиотеке у Београду који се жали на обољење нерава. Можда је то класичан изговор, а може бити и да су Библиотеци заиста додељивани људи са таквим обољењима. Оваква пракса је засигурно утицала на имиџ библиотекара који се у том тренутку стварао. Показује се још једном какво је виђење Министарства, које је одређивало кадар, имало о раду библиотека.

Апели Милоша Зечевића нису уродили жељеним плодом, али је МП коначно реаговало. Милош Зечевић је из Библиотеке заиста отишао и пре Подољског и пре Радојичића. Пензионисан је већ почетком 1935. године те је у Народној библиотеци „дошло до промене“, како је Радојичић и најављивао. У архивским документима Министарства просвете налази се и последња молба М. Зечевића, тада већ бившег управника НБ, од 20. маја 1935, да узме у рад и реши предмет о спору између њега, с једне, и библиотекара М. Подољског и чиновника-приправника Ђ. Радојичића, са друге стране.⁶⁴

Стиче се утисак да Милош Зечевић није имао довољно ауторитета као управник. Узрок томе можда лежи у злоупотребама положаја које су му службеници Радојичић и Подољски спочитавали. С друге стране, оба службеника била су склона конфликтном понашању које је проистицало из њиховог здравственог стања. Због тога су ови сукоби били тешко решиви и захтевали су искључење једне од завађених страна.

Драгослав Илић: управник нови – сукоби стари

Нови управник Драгослав Илић (1889–1973)⁶⁵ постављен је 10. 2. 1935. године. Одређени сукоби ипак остају те још један нерешени спор стиже у архиву Министарства просвете – између Михаила Подољског и Иванке Пилетић, библиотекара НБ у Београду.⁶⁶

Иванка Пилетић се 10. јуна 1935. обраћа заменику управника Светозару Матићу, жалећи се како је Михаило Подољски на њу викао и вређао је. Конфликт је и у овом случају повезан са послом пописивања публикација за библиографију коју издаје Савез књижарских организација, као и са различитим тумачењем прописа.

Из дописа се сазнаје да је Људмила Михаиловић, према усменој наредби заменика управника, обавестила Михаила Подољског да је потребно да у радно време доставља спискове публикација које ће поподне пописивати. Он је, занемаривши то, дошао поменутог дана у 3 часа поподне да изврши попис. Службеница Пилетић је задужила једног служитеља да је обавести уколико Подољски дође како би му и она скренула пажњу на наредбе управника које подразумевају предавање реверса за публикације које се користе.⁶⁷ Подољски је тврдио да се реверси дају кад се књиге износе из собе или Библиотеке, а пошто он по изричитом одобрењу в. д. управника пописује на лицу места – реверси се не морају писати. Након покушаја Пилетићеве да то расправи, Подољски, јој је, у својству заменика помоћника управника,⁶⁸ наредио „да сиђе у читаоницу (јер је тог дана била дежурна) и да ради свој редован посао“.

⁶³ АЈ, Фонд МП, 83. фасцикла, кошуљица 237, Писмо Милоша Зечевића Општем одељењу Министарства просвете од 24. септембра 1934. године у коме моли да се Ђорђе Радојичић, чин. приправник, премести из Народне библиотеке.

⁶⁴ АЈ, Фонд МП, 83. фасцикла, кошуљица 237, 23. мај 1935, п. бр. 267.

⁶⁵ Претходно управник Народног позоришта.

⁶⁶ АЈ, Фонд МП, 83. фасцикла, кошуљица 237, п. бр. 385/35.

⁶⁷ Подољски у свом извештају поводом овог догађаја наводи: „Одмах иза тога улетела је у собу г-ца Пилетићева, веома узбуђена и сва бледа у лицу и повишеним тоном упитала ме зашто ја тобож нећу да јој дам реверсе на књиге (које сам узео у рад) како је то наређено одлуком управника!“

⁶⁸ Светозар Матић је, 7. јуна 1935, одредио Михаила Подољског да га према потреби заступа у његовом одсуству.

Подољски је сматрао да је недопустиво да њега контролише нижи службеник и да је колегиница Пилетић имала намеру да га понизи. С друге стране, И. Пилетић тврди да је радила у интересу службе и да је Подољски био дужан да поступи по пропису, поготово јер је у питању обављање приватних послова. У поступцима Подољског види „излив антипатија и праве мржње“. Сматра се повређеном у вршењу своје дужности и мисли да је сав напад на њу имао за циљ „да је као чиновника VI групе омаловажи“.

Запажа се да библиотекарка ипак није била „нижи слубеник“ јер је у том тренутку М. Подољски био у VII положајној групи. Можда се због тога осећао угрожено и трудио да заузме улогу старешине.

Управник Драгослав Илић 8. јула 1935. пише Општем одељењу Министарства просвете о овим догађањима и на крају писма износи мишљење да би Подољски требало да буде премештен опет у неки други завод, у Универзитетску библиотеку, или библиотеку Министарства просвете. Потврђује наводе претходног управника: „Он је у свађи са свим чиновницима, те му је останак овде и поред најбоље воље немогућ... Г. Подољски је требао да искуси бар ову најблажу казну и онда када је направио онај сукоб са Зечевићем и када је скоро три месеца био удаљен из Библиотеке.“

Овај случај показује да су се, и поред пензионисања Милоша Зечевића, сукоби са Михаилом Подољским наставили. У архиви МП нема даљих случајева конфликта, што не значи да их није било наредних година, већ да управник Илић није прибегавао тражењу посредника, већ се трудио да проблеме реши у оквиру институције.

Закључак

Период између два светска рата за библиотеке у Србији није био најповољнији. Професија у развоју, законски недовољно регулисана, неразумевање са врха администрације, затегнути односи и на државном и на међународном нивоу – терет је који су библиотекари друге и треће деценије 20. века носили. Када се томе додају личне фрустрације појединаца, сукоби су били неизбежни.

Конфликти могу да допринесу организационој ефективности, али само онда када се њима пажљиво управља. Сукобе који су у раду представљани, управници нису успевали да држе под контролом те су се због тога обраћали надлежном министарству. Разрешења наведених случајева нема у доступним архивским документима Министарства просвете. Чињеница је да многи библиотечки упосленици нису најисправније поступали у свом раду, али, иако свака страна аргументовано образлаже своје поступке, тешко је утврдити ко је и колико у праву. Оно што сигурно јесте истина – међусобно тужакање не доприноси угледу културних делатника установе у којој завађене стране раде те је увек боље уколико сукоб може да се реши у оквирима институције, изузимајући јавност. Лош утисак који се остави подстиче даље неповерење или непријатељски однос према самој институцији која онда трпи последице. С друге стране, избегавање конфликта често није могуће, а конструктивна расправа је неопходна за проналажење појединих решења.

Рад показује да, иако се чини да библиотеке данас раде у новим околностима, организациони проблеми, као и људски карактери, нису далеко од оних пре више од 80 година.

Литература и извори:

1. Arhiv Jugoslavije Fond Ministarstva prosvete, fascikla br. 83, košuljica 237.
2. Đorđević, Bojan. *Plemenita misija ili muka živa: Srpski književnici kao profesori*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije, 2018.

3. Đuričin, Dragan, Stevo Janošević i Đorđe Kaličanin. *Menadžment i strategija*. Beograd: Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2015.
4. Georgiev, Elizabeta. „Stilijan Čilingirov i njegov doprinos očuvanju srpskih biblioteka koje su Bugari zaplenili u Prvom svetskom ratu“. *Čitalište* br. 30 (maj 2017): 41–54.
5. Glonar, Joža A. „Jugoslovenska bibliografija“. *Sodobnost* br. 6/8 (1934): 381–383. Preuzeto 26. 8. 2020. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-4V0ZSSIX/2953406d-d447-4015-8c7e-a8c6409a83d1/PDF>.
6. Grinberg, Džerald i Robert A. Baron. *Ponašanje u organizacijama: razumevanje i upravljanje ljudskom stranom rada*. Beograd: Želnid, 1998.
7. Jovin, Jelena. „Upravljanje konfliktima u bibliotekama Srbije – teorijski pristup i primeri iz prakse“. *Čitalište* br. 28 (maj 2016): 57–64.
8. Kićović, Miraš. *Istorija Narodne biblioteke u Beogradu*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1960.
9. Kovijanić, Gavriilo. *Arhivska građa o Narodnoj biblioteci u Beogradu 1821–1944*. Knjiga 3: 1919–1944. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1992.
10. Nedeljković, Jasmina. „Sudbina nestalih srednjovekovnih rukopisa Narodne biblioteke u Beogradu posle Prvog svetskog rata“. *Arheografski prilozi* br. 37 (2015) 325–337.
11. Podoljski, Mihailo. „Jugoslovenska bibliografija“ i dr. Joža A. Glonar: (Povodom jedne kritike). Beograd: Savez knjižarskih organizacija Kraljevine Jugoslavije, 1934.
12. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“. Arhiva Društva jugoslovenskih bibliotekara. Kutija broj 5.
13. Vojinović, Milica. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara“, *Glasnik Narodne biblioteke: godišnja bibliografija Narodne biblioteke i izveštaji o radu* god. 1, sv. 3–4 (1940): X–XII.

Conflicts between Employees of the National Library in Belgrade between the Two World Wars

Summary

In this paper the author analyzes the cases of conflicts in the National Library in Belgrade in the interwar period. In the years between the two world wars, this institution struggled with numerous problems, the most important of which were modest financial means, inadequate space, and insufficient number of employees. Just like today, the work of the library depended mostly on the expertise and dedication of the employees. Since the very founding of the library, its staff has consisted of highly educated, respectable, versatile intellectuals. As such, they represented a minority in the society of that time, but despite their superb qualities manifested in the field of literature, librarianship and other sciences, they also had some characteristics of *ordinary* people: quarrelsomeness, vanity, stubbornness. Some of them had quarrels with each other, while some were merely sinecurists. Conflicts, which existed in the library as in any other organization, had a negative impact on interpersonal relations in the institution itself, as well as on its reputation and the reputation of its employees. From the point of view of modern management practice, the greatest responsibility lies with the manager whose task is to manage conflicts, which is hardly possible if he himself participates in them. The findings presented in the paper show that, although libraries today seem to operate in new circumstances, organizational problems as well as human characters are not much different from those of more than 80 years ago.

Keywords: organizational conflict, National Library in Belgrade, 1918–1941, Jovan Tomić (1869–1932), Vojislav Ilić Mladi (1877–1944), Sima Pandurović (1883–1960), Miloš Zečević (1880–1955), Svetozar Matić (1887–1975), Mihailo Podoljski (1891–after 1970), Đorđe Radojičić (1905–1970), Ivanka Piletić (1892–1962), Ljudmila Mihailović (1900–1962)

Примљено: 29. септембра 2020.
Исправке рукописа: 31. октобра 2020.
Прихваћено за објављивање: 4. новембра 2020.

„Ја у клин, он у плочу“: сукоби запослених у Народној библиотеци у Београду између два светска рата by Анђела Стошић is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).